

Mart ayının son haftasında uluslararası dijital yayın platformu *Netflix* üzerinde Ali Tabrizi'nin yönetmenliğini yaptığı ve daha önce de tartışmalı belgesellerin yapımcılığını yapan Kip Andersen'in yapımcılığını üstlendiği *Seaspiracy: Denizler Komplosu* belgeseli yayına girdi. Belgesel yayına girdiği gibi kısa bir sürede izlenme rekorları kırdı ve pek çok tartışmayı tetikledi. Belgesel aslında ivedi bir şekilde tartışmaya açılması gereken ve kapitalist-emperyalist sistemin son hızla sürdürdüğü ekolojik talanın özellikle de okyanuslarla ilgili olan pek çok kısmına değiniyor. Bunlar arasında; plastik deniz çöplüğü, "hayalet ağlar", bütün dünyada süregitmekte olan aşırı avlanma da var. Belgesel ekolojiyle ilgili bu meselelere girdiği gibi "sürdürülebilirliğin" mümkün olup olmadığını, balık çiftliklerinin bir çözüm olup olmadığını ve de balıkçılık endüstrisindeki köle emeğine de değiniyor. Değindiği meseleler insanlığın ve gezegenin geleceği için önemli olmakla beraber belgesel son tahlilde bütün bu meseleleri "bireysel tercihlere" ve hükümetlerin uygulaması gereken reformlara indirgeyerek *burjuva hakkının dar ufkunun ağlarına takılıp kalıyor*. Ancak yine de belgesel içerisindeki bu önemli meseleleri gerçek bir çözüm olasılığıyla beraber tartışmaya açmak gerekiyor.

Aşırı Avlanma

Belgeselin değindiği temel sorunlardan bir tanesi dünya denizlerinin 1/3'ünde balıkların aşırı avlanması bu aynı zamanda bütün bir deniz ekosisteminin ve dolayısıyla da biyoçeşitliliğinin zarar alması anlamına geliyor, dünya oksijen stokunun %85'inin okyanuslardan geldiği hesaba katılacak olursa bu çok ciddi bir sorun arz ediyor. [i] Belgeselde bütün detaylarıyla incelenmemekle beraber bu milyar dolarlık endüstrinin "doğal" avlanmada kullandığı üç yaygın yöntem var, bunlar sırasıyla; paraketeli uzatma ağı, trol ağı ve gırgır ağı.

Paraketeli uzatma ağları onlarca, yüzlerce hatta bazen binlerce gemilik filolarla uzunluğu 120 km'ye kadar çıkan ve her aralıkta iğneleri olan ağlardır. Tahmin edilen rakamlara göre günde 27 milyon kanca bu şekilde suya atılıyor ve bu hedef dışında kalan 145 farklı türün de ölümü anlamına geliyor. Yapılan araştırmalara göre her yıl 4,5 milyon deniz hayvanı bu şekilde ölüyor. [ii] Parakete avcılığından en çok etkilenen deniz canlıları arasında yunuslar ve köpekbalıkları yer alıyor. Belgesel içerisinde pozitif bir faktör olarak bu canlıların neden ekosistemler için kritik bir önemde olduklarından bahsediliyor. Daha önceki bazı yazılarımızda ekosistemlerin ve biyoçeşitliliğin kritik öneminden bahsetmiştik, köpekbalıkları aslında bu hassas yapıdaki deniz ekosisteminin başrol oyuncusu hatta bunu insanın bağışıklık sistemine de benzetebiliriz. Köpekbalıkları deniz ekosistemindeki birincil yırtıcı ve türlerinin tükenmesi kısa süreliğine alttaki yırtıcıların türlerinin çoğalması anlamına geliyor, ancak bu sadece kısa süreli bir nüfus patlaması oluyor çünkü ikincil

yırtıcıların sayısı arttıkça aşağıdaki türlerin sayıları dramatik bir şekilde azalıyor ve bu son tahlilde bütün türlerin neslinin tükenme tehlikesi anlamına geliyor. **Yani bu hassas ekosistemde köpekbalıklarının olmaması bağışıklık sistemi alınmış bir insana benziyor.** Bir diğer üzerinde durulması gereken avlanma yöntemi olan trol avcılığı huni biçimindeki devasa bir ağın saatte ortalama 5 kilometrelik bir alanı taranması anlamına geliyor, bunu Amazon yağmur ormanlarının tıraşlanması gibi de düşünebiliriz. Nitekim trol avcılığı sonucu trol ağlarına takılan canlıların %90'ı hedef dışı avlar olarak ölü bir şekilde denizlere geri atılıyor.

Seaspiracy'nin dayandığı verilere göre saat başı 30.000 köpekbalığı öldürülüyor

Plastik Deniz Çöplüğü ve "Hayalet" Ağlar

Belgeselin pozitif bir şekilde incelediği bir diğer mesele ise plastik deniz çöplüğü ve aslında bunun %46'sını oluşturan balıkçılık endüstrisinin çöpleri yani "hayalet" ağlar. 2013 yılından bir veri, dünya okyanuslarında 8.8 milyon metrik ton plastik atık olduğunu söylüyordu ki bu rakam gittikçe artmaya da devam ediyor. Bunlar arasında en çok haber konusu olan ise Pasifik Okyanusu Çöplüğü, burası okyanusun ortasında yer alan ve inanılmaz sayıda çöpün (başta plastik) toplandığı bir merkez konumunda. Buradaki sorun yaratan temel problem ise çöplüğün miktarı büyüdükçe fotosentez yapması gereken algların ve planktonların güneş ışığına maruz kalamaması. Bu minicik organizmaların hayatları tehlikeye girdiğinde bütün bir gıda zincirinin çökme tehlikesi başlıyor çünkü yırtıcıların beslendikleri birincil sıradaki tüketicilerin çoğu bu organizmalarla besleniyorlar. Bütün bunların yanında bu organizmaların, resifler ve mangrove ormanları ile beraber oynadıkları hayati bir rolde yazımızın başında değindiğimiz oksijen üretme kapasiteleri. Daha önce bu boyuttaki bir çöplük sadece Pasifik'te bulunmaktayken artık gözle görülebilir başka deniz çöplükleri de var, Kuzey Denizleri ve Akdeniz yavaş yavaş kendi özel çöplüklerine sahip oluyorlar. Bu da tabii ki hem bölgedeki deniz canlıları hem de insanlık için beraberinde büyük riskler demek.

[iii]

Pasifik Çöplüğünden bir kare

Pandemiler ve Batı'nın "İhtiyaçları"

Belgeselin sonuç bölümüyle oldukça çelişki içerisinde değindiği bir diğer hakikat ise özellikle Batı ülkelerinin "ihtiyaçlarının" karşılanması için Afrika ve Küresel Güney'in denizlerinin inanılmaz ölçülerde sömürülmesi. Buradaki bir diğer saçmalık ise belgeselin de değindiği üzere, özellikle yine dünyanın küresel gıda ihtiyacını karşılamak için üretilen balık çiftlikleri ve karides çiftliklerinin yarattığı bütün çevre ve epidemiyolojik sorunların yanında, üstüne üstlük buralardaki canlıların beslenebilmesi için ihtiyaç olan yemlerin yine Üçüncü Dünya'daki kaçak avcılığa muhtaç olması.

Bu durumun salgınlarla nasıl bir ilişkisi var? Örneğin Afrika kıyılarında geçinmek ve hayatlarını idame ettirebilmek için kıyı balıkçılığına muhtaç olan yerli halkların küresel balık endüstrisinin trol avcılıklarının kıyıların bütün deniz hayatını kurutması üzerine beslenebilmek adına ormana doğru genişlemesi ve yaban hayatıyla problemlili bir ilişkiye girmesi üzerine dünya ilk kez Ebola salgını ile tanışmıştı.

Burada unutulmaması ve hemen vurgulanması gereken hakikat kapitalizm-emperyalizmin bir dünya sistemi olduğu ve Batı'da tüketilen deniz ürünleri "ihtiyacının" bedelinin, tıpkı pembe kazak giyme "özgürlüğünün" bedelinin ter atölyelerinde kölece koşullarda çalıştırılan insanlara ödetilmesi gibi, bunun etkileşimlerinin hem ekosistemler hem de bütün bir insanlık için ağır koşullarının olduğudur.

Sonuca Doğru

Belgeselin yapımcılarının kapitalist-emperyalist sistemin ideolojik ufkunu aşamamaları kendisini belgesel boyunca defalarca kez hissettirse de, bunun ortaya çıkması en çok da belgeselin final bölümünde belli oluyor. Nitekim belgesel ucuz bir voluntarizmle ve hükümetleri doğru regülasyonlar yapmaya bir davetle bitiriliyor: Hemen, herkes deniz ürünlerini tüketmeyi bırakmalıdır, bu aslında bireylerin kendi özgür iradeleri ile vermeleri gereken kararlar zincirinin bir ürünüdür. Ancak şüphesiz ki öyle değildir!

Evet epistemoloji ve ahlakın kesiştiği bir nokta vardır, bilinçli özne kitlelere, topluma, türlere ve gezegene karşı yeterli bilinçle kuşandıkça ve bütün bunları doğru bir temelde öğrendikçe epistemoloji ve ahlak arasındaki ilişki daha net bir şekilde kendisini dayatır; ya bütün bunları görmezden gelerek kayıtsız bir bireyselciliğin esiri olunacaktır ya da bilim temelinde doğru olan yapılacaktır. **Bu çerçeveden bakıldığında öznenin sorumlulukları vardır ve bunlar zaman zaman kendi şahsi inisiyatifleri de olabilir, ancak bütün bir ekonomik örgütlenme ağı basit bir şekilde tamamen arz-talep dengesi, bireylerin (tüketicilerin) taleplerinin veyahut "özgür iradelerinin" ne olduğuna göre belirlenmez.** Metanın değerinin belirlenmesi bir yana buna olan "ihtiyaç" gayet bilinçli bir şekilde farklı kaynaklar aracılığıyla kolaylıkla yaratılır, kapitalist sistem içerisinde yeni bir araba jantı kolaylıkla bir "ihtiyaç" haline gelebilir. Bununla beraber üretim ve tüketim süreçlerinin farklı konseptler çerçevesinde regülasyona tabi tutulmaları küresel ölçekte işleyen bir sistem üzerinde kısmi etkiler yapar; bir noktada ya zıddına döner ya da üretim süreci bütün lojistiğiyle beraber farklı bir lokasyona taşınır ancak tüketim süreci baki kalır. (Bunun en iyi örneği kendi deniz kıyılarında avlanmayı kısıtlayan çeşitli Batı ülkelerinin büyük ölçüde Tayland, Çin ve Japonya üzerinden hiçbir regülasyona tabi tutulmadan avlanan deniz canlılarının alınmasıdır) Bununla beraber belgesel mevcut kapitalist sistem altında "sürdürülebilirliğin" ucuz bir tüketici vicdanı yaratmaktan daha öte bir şey olmadığını gözler önüne seriyor ama mevcut sistemin ideolojik açmazlarına takılarak bunun böyle olmak zorunda olduğunu imliyor.

Ancak bu doğru değildir. Şüphesiz ki yeni kurulacak sosyalist bir toplumda ve daha da ötesinde sınıfların ortadan kaldırılacağı komünist bir dünyada da küresel ölçekli gıda ihtiyacı büyük çelişkilere baki olacaktır ve bunlar beraberinde başka çelişkileri de getirecektir. Öte yandan sosyalist toplumun ekonomisi kapitalist-emperyalist sistemin kar bazlı üretim ve soyut kavramlar üzerine kurulu tüketim mantığının aksine kitlelerin ihtiyaçlarını karşılamak üzerine kuruluyken, sosyalist toplumda insanlar gezegenin koruyucuları olmak üzere bilinçli bir özne olma yolunda önemli adımlar atacaklar. Sosyalist toplum doğayı kapitalizm gibi ekonomik bir girdi-çıktı olarak görmez dolayısıyla ekosistemlerle olan ilişkiler ve çelişkiler gelecek kuşakları, gezegeni ve diğer türleri düşünülerek kurgulanır ve uygulanır.

Son tahlilde bütün problematik yaklaşımları ve reformist bakış açısıyla beraber *Seaspiracy* belgeseli dünyayı anlamak ve değiştirmek isteyen herkesin izleyebileceği ve üzerine düşünerek farklı tartışmalara zemin hazırlayabileceği bir belgeseldir çünkü devrimci komünistlerin zorunlulukları en doğru şekilde anlaması ve bunları özgürlüklere dönüştürmesi için bir yandan çok yönlü bir öğrenme sürecinin parçası olmaları ve bu öğrendiklerini sahaya müdahale ederek bilinçli bir mücadeleye dönüştürmeleri gerekir.

[i] <https://ocean.si.edu/ocean-life/plankton/every-breath-you-take-thank-ocean>

[ii] Foer, J. S. (2012). *Faut-il manger les animaux ?* Paris: Ed. de l'Olivier.

[iii] <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/great-pacific-garbage-patch/12th-grade/>